

Einczinger Ferenc

MŰVÉSZETEK A VÁRMEGYÉBEN*

RÉSZLET

/... / A krónikás, kinek hivatása a *Művészetek a vármegyében* címen lefolyt tíz rövid év történetét adni, félve nyúl tollához, mert a kellő kiválasztódás és történelmi válat híján kevés módja van kellően felvázolnia magát.

A művészetek forrongó árjának hullámzása a nagy világégés dacára sem csapott ki általában a vidékre, s ha szóványosan mégis tudott gyökeret verni, a főváros centralizáló ereje dacára. Esztergom és Komárom vármegyék, talán éppen a főváros közelsége folytán, dacára sok természeti szépségeiknek, nem váltak arra befogadó képessé. A gazdag múlt művészeti életére, mint kultúrtényezőre vonatkozó adatainak összegyűjtését is nélkülözzük, és így elinduló alap nélkül lévén, annál bátoratlanabban fogunk az alábbi felsoroláshoz.

Művészeti életünk méltán legszámottevőbb eseménye volt az esztergomi prímási képtár újbóli rendezése, melyet Gerevich Tibor egyetemi tanár, a képtár igazgatója, szerencsés kézzel és nagy hozzáértéssel oldott meg. Sok érték került elő az eddigi fel nem ismerés folytán az ismeretlenség raktárából, viszont számos félreismert műtárgyat szállított le eddigi képzett magas polcáról. Ma a gyűjtemény főként az Ipolyi hagyaték és San Marco hercegnő gyűjteménye beolvasztása folytán, nemcsak az ország, de az egész kontinens előtt méltán nevezetes helyet foglal el.

Az esztergomi jövőd művésztelep alapkövét rakta le Jaschik Álmos festőművész tanár azzal, hogy iskoláját 1924. évtől kezdve, már ötödikben hozta ki a nyári szezonra, s e város festői fekvése és artisztikus adottságai inspirálása mellett, a közvetlen természet szemlélet alapján itt adja át növendékeinek gazdag szín és formavilágán nyugvó tudását.

Tatán tölti a nyarat Vaszary János festőművész, a képzőművészeti főiskola tanára, villáját a székely térművész, Toroczkói-Wiegand Ede tervezte. Művészeti fejlődése szintén példa nélkül való, tompa, dekoratív erejű képteknikájából a közvetlen hatású naturalizmusba, majd a problémafestésre veti magát, hogy megint a vonal, majd a harsogó szín ezer változatú és szólamú mesterművén át, a legelső köze emelkedjek. Ő alapította a KUT művész-társaságot. Kernstock Károly festőművész, a másik vezéralakja mai művészeti életünknek viszont Nyergesújfalun tölti nyári idejét. Eleinte impresszionista, aztán erősen stilizáló színt, formát, vonalat hangsúlyozó volt kézírása, hogy a tudást leszűrve, az új realizmusnak hódolva, íveljen magasabbra művészi pályafutása.

Csernoch János hercegrímás 1925. évi jubileuma szinte új röneszánszot teremtett; ez alkalomból Damkó József szobrászművész a hercegrímás fehér márvány mellszobrát, Berán Lajos és Reményi József szobrászművészek pedig emlék-plakettjét készítették el. Ugyanez ünnepséggel kapcsolatban Wesely Norbert, Koszkol Jenő, Bayer Ágost és Marik Brigitta festőművészek fejtettek ki művészi tevékenységet.

Nyilvános kiállításon több ízben volt alkalma közönségünknek művészeti ismereteit fejleszteni, így 1924. évben Szilasi József képző- és iparművész, majd Fuchs Hajni festő és Holló Kornél szobrász mutatták be fejlett művészeti tudásukat, míg évről Tipary Dezső festőművész nagy kollektív kiállításban számolt be két év esztergomi terméséből, posztimpresszionista képeivel és rajzaival. Ez utóbbi kiállítás keretében mutatkozott be Hellebrand Béla rajztanár, ötvösművészeti alkotásaival és Einczinger Ferenc festőművész, grafikai természet tanulmá-

* Einczinger Ferenc írásának e részletét néhány kisebb javítással, de lényegében – miként az előszóban általánosságban már utaltunk rá – változtatás nélkül közöljük. Így a művészek nevének írásmódján sem változtattunk, bár kislexikonunkban esetenként már nem e formában szerepelnek.

nyaival. 1925. évben a Falu Szövetség helyi kiállításán, külön művészeti csoportban a város és megye úgyszólván valamennyi művésze részt vett. Helyi szenzáció erejével hatott 1926-ban a Balassa Bálint irodalmi és művészeti társaság művészeti osztályának első bemutatkozó kiállítása. E magas színvonalú kiállítás egyben demonstrálása volt a modern képzőművészeti irányok térfoglalásának, hol a művészetek iránt érdeklődő helyi közönség első ízben tehetett összehasonlítást a konzervatív és haladó irányzatok között.

A város és megye festői fekvése mind sűrűbben vonzza ide a festőművészeket, így gyakran látogat szülővárosába Gróh István, az iparművészeti iskola igazgatója, Típarj Dezső közel (1923–1925) három évet töltött szorgos művészi munkában Esztergomban, a szélsőséges piktúra vezére, Scheiber Hugó (1926–27) több ízben töltött hosszabb időt itt, Koszkol Jenő éveken át ellátogat nyaranta, úgyszintén Királyfalvi-Kraft Károly és Kontuly Béla festők is, kik utóbbiak a freskóművészetben alkottak művészi értékeket. Legutóbb pedig (1929) Szenes Fülöp festőművész használta fel itteni nyaralását szebbnél szebb művek alkotására.

Lányi Dezső szobrászművész 1928-ban emelte az esztergomi Hősi emléket, vitéz Holló Kornél szobrász, mint keramikus és utóbb mint freskófestő fejtett ki művészi tevékenységet.

Élénk művészi életet élnek Tatatóvárosban Heský János rajztanár, Nyergesújfalun Nyergesi-Maul János és Maksay Nelli festők. Esztergomból származtak el a közelmúltban dr. Pázmándy István grafikus, Klomann Nándor, Burián Irén és Magyarász Imre festők.

A vendégnek adott elsőbbség figyelembevételétől eltérően a művészeti világ helyi képviselőinek felsorolására és a sort vitéz Bajor-Bayer Ágost festőművésszel kezdjük, ki mint portait-festő jelentős nevet vívott ki magának. Legnemesebb hivatást azonban grafikus munkáival érte el, mert a közönség széles rétegében, környékünkön ő honosította meg rézkarcaival a művészet népszerűsítését. Ein-czinger Ferenc festőművész, impresszionista irányzatát elhagyva az utóbbi években egyéni zamatú szintetikus és expresszionista pasztelleivel tűnt ki, és a KUT művészeti egyesület 1929. évi nagy reprezentációs kiállításán szerepelt, és művei alapján e társaság rendes művésztárgyává választotta. Helbrand Béla ötvösművész az Iparművészeti Társaság 1929. évi nagy kiállításán kovácsolt nemes fém műalkotásaival szerepelt. Alkotásai a régi magyar ötvösművészet egy-egy gyöngyei voltak. Kontulyné Fuchs Hajni a batikfestészet terén tört egyéni új utat magának, összekapcsolván abban a dekoratív elemet a figurális és tájképpel. A helyi festők felsorolását folytatva kiemeljük Magasi-Németh Gábor nevét, mint templomfestőt, Vitál István, Pirchala Imre, Hideg Béla és Keplinger Gézáné festőket, kik mindannyian nagy lelkesedéssel hódolnak a művészetek oltárán. Befejezőül a művészeti irodalom művelői táborából, mint Esztergom gyakori vendégeit, Lyka Károlyt, a Képzőművészeti Főiskola rektorát és Kárpáti Aurélt, a műkritikust említjük fel, kiknek a művészet elméleti ismereteinek népszerűsítése terén országosan elismert nevük van.

(Komárom és Esztergom vármegyék újjáépítése Trianon után. Budapest, 1929. 67–72.)